

**Александар Животић, Путникова школа
ратне вештине. Главни ђенералштаб
војске Краљевине Србије (1903–1914),
Медија центар „Одбрана”, Београд,
2019, 401 стр.**

Монографија др Александра Животића, ванредног професора на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета Универзитета у Београду, „Путникова школа ратне вештине. Главни ђенералштаб Војске Краљевине Србије (1903–1914)” представља вредан истраживачки допринос познавању српске војне историје и историје централних српских војних институција током прве деценије 20. века. Заснована је на до сада недовољно коришћеној и мало познатој архивској грађи похрањеној у Војном архиву (пет фондова), Архиву Српске академије наука и уметности (осам фондова) и Архиву Југославије (четири фонда), српској штампи и периодици из проучаваног периода и релевантној литератури на српском, руском, немачком и енглеском језику.

Књига коју представљамо подељена је на предговор (стр. 7–17) у коме се аутор осврнуо на проблеме са којима се сусретао у току истраживања и коришћене изворе и литературу, Увод (стр. 19–58), где је дат

преглед развоја српског Главног ђенералштаба од 1876. до 1903. године, три обимнија поглавља („Организација, људи и послови” (стр. 59–235), „Ратни планови” (стр. 235–310) и „Развојни планови” (стр. 311–376)) која чине и „кичму” овог рада, закључак (стр. 377–385), библиографију (стр. 387–399) и белешку о аутору (стр. 401).

Поглавље „Организација, људи и послови” подељено је на шест темата у којима су дати нормативни оквири организације, представљен делокруг рада начелника Главног ђенералштаба и његових помоћника, Операцијског, Географског и Историјског одељења, те Венералштабна припрема. У поглављу „Ратни планови” детаљно је приказан процес настанка српских планова у случају рата са Турском, Бугарском и Аустроугарском, док се у поглављу „Развојни планови” аутор осврнуо на изазове модернизације и делатност Главног ђенералштаба по питању уређења територије.

У раду А. Животића детаљно је обрађен развој Главног ђенералштаба током деценије која

је претходила епохи ратова за ослобођење и уједињење српског народа, као и његово интезивно и динамично деловање на плану свеобухватне модернизације српске војске како би она била оспособљена да у условима савремених борбених дејстава успешно делује. Представљени су најважнији послови Главног ђенералштаба – озбиљне ратне припреме, дубинско и прецизно планирање мобилизације и концентрације и извођења почетних ратних операција, стварање функционалног и ефикасног система обуке и наставе у војсци, креирање планова набавки савременог пешадијског и артиљеријског наоружања и различитих средстава војне опреме, као и прилагођавање железничке и путне инфраструктуре савременим захтевима вођења рата. Посебна пажња посвећена је генералу Радомиру Путнику, као централној личности која је дала печат развоју српске војне организације тога периода. Када је у лето 1903. године реактивиран након седам година проведених у пензији и постављен на место начелника Главног ђенералштаба, на коме ће се уз мање прекиде налазити у читавом периоду до епохе ратова 1912–1918. године, Путник се нашао у прилици да своје мисли везане за свеукупан развој војске, а посебно Главног ђенералштаба и ђенералштабне струке, спроведе у дело. Аутор истиче, да је

„располажући огромним теоријским и практичним знањем утврђеним током вишегодишње службе у трупи и Главном ђенералштабу, Путник сматрао да у српској војсци треба развијати аутохтону војну мисао која ће одговарати потребама српске државе и њене војске, која ће бити ослоњена на искуства савремених европских армија, али која ће у себе укључити само она искуства која у српским условима могу наћи конкретну примену и могу гарантовати успешну реализацију замишљених планова”. Треба истаћи да Животић у својој анализи не занемарује ни често оспоравану личност, завереника из 1903. године пуковника Александра Машина, који је у време првог Путниковог министровања заступао начелника Главног ђенералштаба. Према аутору овај „официр високе стручне културе и изузетно широког образовања и међународног искуства, заједно с Радомиром Путником иницирао је стварање програма свеукупног развоја српске војске, односно осавремењавања пешадијског и артиљеријског наоружања, као и инжењеријске опреме. Радећи на темељној анализи српских војних потреба и пројекцији величине српске оперативне војске у ратним условима, Машин је успео да у сарадњи са Министарством војним, након свестраног сагледавања стања у Главном ђене-

ралштабу, дефинише прецизне спискове српских војних потреба у наредном периоду". Тиме је дао немерљив допринос модернизацији српске војске и њеним припремама за балканске ратове и Први светски рат.

Аутор је убедљиво показао и да Главни ђенералштаб у посматраном периоду није представљао само орган врховне војне управе већ и својеврсну школу ратне вештине. Систем ђенералштабне припреме који је био у његовој надлежности и у овом периоду био постављен на изузетно строгим основама и захтевима, подразумевао је строгу селекцију кадра и потом двогодишњи напоран рад у различитим организационим деловима Главног ђенералштаба. Након тога се приступало захтевном и обимном испиту за прелазак у ђенералштабну струку, који је изменама и допунама Уредбе о ђенералштабној струци из 1906. године посебно пооштрен. Аутор истиче да су радећи специфичне задатке из различитих области, обављајући осетљиве почетничке дужности у Главном ђенералштабу, приправници за ђенералштабну струку током припреме пролазили кроз озбиљну селекцију, за коју је од посебне важности било сналажење на ђенералштабним путовањима и током ратних игара на терену и на кар-

ти у кабинетским условима. Инсистирањем на решавању конкретних задатака у реалним ситуацијама одбациван је систем усавршавања заснован на теоријском раду и учењу различитих правила, а инаугурисан систем заснован на конкретној примени знања стеченог практичним искуством и уобличеног теоријским радом. Аутор закључује да се на тај начин добијао малобројан али првокласан кадар, оспособљен за планирање и извођење војних операција најширег оперативног замаха.

Овај рукопис даје и важан допринос историји модернизацијских процеса у српском друштву почетка 20. века и свакако представља полазну основу за проучавање историје Главног ђенералштаба у међуратном периоду. Поред необјављене архивске грађе из фондова поменута три домаће архивске институције, Животић је користио и 10 збирки објављених докумената, седам периодичних и дневних публикација из времена о коме пише, 21 дело мемоарске и дневничке литературе и изворних текстова и 145 библиографских јединица које се односе на монографије, зборнике радова, чланке и расправе, што сведочи и о ерудицији аутора, и о темељном приступу истраживачком раду.

На крају треба истаћи да овај вредан истраживачки напор којем је аутор пришао *sine ira et studio*, научно утемељено и аргументовано противречи на микронивоу и неким паушалним и сензационалистичким оценама присутним у новијој српској историографији о улози Главног ђенералштаба и српских ђенералштабних официра у унутрашњим политичким

збивањима у Србији тог доба. Књига Александра Животића писана је једноставним и допадљивим стилом, па је и из тих разлога с нескривеним стручним задовољством препоручујемо како научној јавности, тако и широј читалачкој публици.

Потпуковник др Далибор Денда